

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

תיאור מותו של שאול מופיע בפרק י' בשינויים קלים אך משמעותיים מהנוסח המתאר את אותו אירוע בספר שמואל. מפרקי מלכותו של שאול נבחר רק סיפור מותו, והוא מופיע כאן כהקדמה לתיאור הרחב והמפורט של מלכות דוד בפרקים י"א-כ"ט. תיאור מלכות דוד בדברי הימים שונה מאוד מהתיאור בספרי שמואל ומלכים. פרקים רבים המתארים את מאבקו של דוד בדרך למלוכה, ואת תלאותיו לאורך שנות מלכותו המופיעים בספר שמואל, אינם מופיעים בדברי הימים. במקומם מופיעים פרטים רבים המשקפים את עוצמתה של מלכות דוד. דמותו של דוד המלך המתוארת על ידי בעל דברי הימים היא זו שהתקבעה בזיכרון ההיסטורי של עם ישראל לדורות.

פרקי

1.

לפני הקריאה: היזכרו במאורעות הבולטים מחיי שאול [למשל: בשמ"א פרקים ט'-י"א - עלייתו של שאול, כ"ו- ל"א - סוף ימי מלכותו], דברי הימים בוחר לספר רק את סיפור מותו של שאול. מהי לדעתכם משמעותה של הבחירה? עיינו ברש"י:

רש"י דבה"י א יא: ופלשתים נלחמו בישראל - אינו מספר כי אם מפלתו של שאול וכאשר בא לספר מעשה דוד אינו מספר זילותו אלא גבורתו וגדולתו כי הספר שלו ולמלכי יהודה.

2.

קראו בעיון את פרק י' והשוו לשמ"א ל"א. אלו מהאירועים המתוארים בשמואל מופיעים בפרקנו? כיצד לדעתכם שופט בעל דברי הימים את שאול? שימו לב במיוחד להבדלים בין פסוקים ה,ז,יב, בפרקנו למקביליהם בשמואל.

3.

לפסוקי הסיכום של הפרק (יג-יד) אין מקבילה בשמואל והם מציגים את מות שאול כעונש על חטאיו.
א | "ולא דרש בה" (יד) האמנם? עיינו שמ"א כ"ח ה-ו. עיינו במפרשים, כיצד הם פותרים את הבעיה? האם התשובה מניחה את דעתכם?

דברי הימים י-ב

רד"ק דבה"י א י"ד: ולא דרש בה' וכו' - ובספר שמואל אמר וישאל שאול בה' ולא ענהו ה' ואחרי כן דרש באוב כיון שדרש אחרי כן באוב נחשב לו כאלו לא דרש בה' שהרי השוה דרישת האוב ודרישה בה' ואף על פי שלא ענהו ה' היה לו לבקש פני ה' עוד ולשוב בתשובה שלימה לפניו ולא להוסיף על חטאתו פשע ולדרוש באוב. **מצודת דוד** דבה"י א י"ד: ולא דרש בה' - כי אף שדרש ולא נענה כמו שנאמר בשמו"א מכל מקום היה לו לדרוש ולחזור ולדרוש ולהפציר בתפלה והוא לא כן עשה.

ב | מדוע נלקחה מלכותו של שאול ממנו? עיינו: שמואל א י"ג, ח-י"ד; ט"ו, ח-כט; כ"ב, ז-יט; כ"ח, ו-יח; והשוו לפסוקי הסיכום של פרקנו. מהו החטא החמור ביותר לדעת בעל דברי הימים? קראו את מדרש תנחומא ושימו לב כיצד הוא מחבר את החטאים השונים לכדי כתב אישום אחד וכיצד הוא מכנה את שאול:

מדרש תנחומא (בובר) פרשת אמור סימן ד:

תנו רבנן: על חמש חטאות נהרג אותו צדיק, שנאמר "וימת שאול במעלו אשר מעל בה'" (דה"א י ג), על שהרג נוב עיר הכהנים, ועל שחמל על אגג, ועל שלא שמע לשמואל, שנאמר שבעת ימים תוחל וגו' (שמ"א י ח), והוא לא עשה כן, אלא "ואתאפק ואעלה העולה" (שמ"א י ג יב), וגם אשר שאל באוב, שנאמר וגם לשאול באוב לדרוש, (דה"א י ג).

פרקים יא- יב

4.

המלכת דוד (דה"א י"א, א-ג): בתיאור המעבר בין מלכות שאול למלכות דוד נעדרת תקופת הביניים בה מלך דוד בחברון על חלק מהעם.

השוו את פסוקים א-ג בפרקנו לשמ"ב ב' א-יא; שמ"ב ה' א-ה. מה לא מתואר בדה"י ואיזה רושם נוצר מן התיאור? אלו מילים נוספות בדה"י על המסופר בשמ"ב ה' מהי לדעתכם משמעות השינוי?

5.

כיבוש ירושלים: השוו בין המתואר בפסוקים ד-ט בפרקנו, לבין המקבילה בשמ"ב ה' ד-ט.

א | "וכל ישראל" (פס' ד) השווי לשמ"ב ה' ו, מהו השינוי? איזה רושם הוא יוצר?

ב | בפס' ו ניתן לראות כיצד מבאר הפסוק בדברי הימים מקרא קשה משמואל. השוו את פס' ו לשמ"ב ה' ח, כיצד מבאר הפסוק את המסופר בשמואל? עיינו רש"י.

רש"י שמ"ב ה, ח: לא יבא דוד הנה - הרי זה מקרא קצר שאמר כל מכה יבوسی ויגע בצנור ולא פירש מה יעשה לו ובדברי הימים פירש כל מכה יבوسی בראשונה יהיה לראש ולשר (ד"ה א' י"א ו) ...

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ג | "ויואב יחיה" (פס' ח) מהו תפקידו של יואב בדה"י לעומת תפקידו בשמואל? עיינו במדרש. **מדרש תהלים (בוכר)** מזמור יח ד"ה [כד] כי בר:

כי בר ארוץ גדוד. ר' חייא בשם ר' לוי אמר בשעה שהלך דוד לעשות מלחמה עם היבوسی, התחיל לומר כל מכה יבوسی ויגע בצנור (שמ"ב ה ח), וכתוב אחר אומר "כל מכה יבوسی [בראשונה] יהיה לראש ולשר" (דה"א יא ו), מה עשה יואב, הביא ברוש אחד רענן, וקבעו בצד החומה, וכפף את ראש הברוש שהוא רך, ועלה על ראשו של דוד, ונתלה על הברוש, ודילג על החומה, אמר דוד "יהלמני צדיק חסד ויוכיחני" (תהלים קמא ה), מה עשה הקב"ה, קיצר את החומה, ועלה דוד אחריו, שנאמר "ובאלהי אדלג שור".

6.

א | בפרקים י"א-י"ב; י"ב-א-לח מופיעה רשימה ארוכה של גיבורי דוד, לחלק מהרשימה (י"א-י-מא) יש מקבילה בשמואל, אלא שבדבה"י ממוקמת הרשימה בראשית תיאור מלכות דוד, ואילו מקבילתה בשמ"ב כ"ג, ח-לט נמצאת בנספחים שבסוף הספר. נסו לשער מה יכולה להיות הסיבה לשינוי במיקום הרשימה? איזה רושם היא יוצרת כאן?

ב | בין הרשימות יש הבדלים רבים. לדוגמא: השוו את פס' יג-יד בדבה"י א י"א לשמ"ב כ"ג, יא-יב. קראו את המדרש ברות רבה ועמדו על הדרכים השונות שמציע המדרש לשוב ההבדלים בין המקראות השונים. **רות רבה** (וילנא) פרשה ה ד"ה א הוא היה

הוא היה עם דוד בפס דמים (ד"ה א' י"א) רבי יוחנן אמר בחקל סומקתא, רבי שמואל בר נחמני אמר בפס דמים שמשם פסקו דמים, (דברי הימים א' י"א) והפלשתים נאספו שם למלחמה ותהי חלקת השדה מלאה שעורים, כתוב אחד אומר שעורים, וכתוב אחד אומר (שמואל ב' כ"ג) עדשים.

רבי יעקב אמר: עדשים היו אלא שהיתה ענבותן דומין לשעורין, ר' לוי אמר: הפלשתים שבאו גבוהים כשעורים והלכו נמוכים כעדשים, "ויתיצבו בתוך החלקה ויצילוה" וכתוב אחד אומר "ויצילה" אלא מלמד שהחזירוה לבעליה שהיתה חביבה עליהם כשדה מלאה כרכום, ר' שמואל בר נחמן אמר: שנה אחת היתה ושתי שדות היו, רבנן אמרין: שדה אחת היתה ושתי שנים היו...

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

דברי הימים י-ב

הרחבה:

דמותו של שאול, ומערכת היחסים המורכבת בינו לבין דוד, העסיקו פרשנים ושוחרי תנ"ך לאורך הדורות. ב-1945 כתב נתן אלתרמן את הבלדה "הנה תמו יום קרב וערבו" המתארת את רגעי המעבר בין מות שאול למלכות דוד ויוצרת קשר של המשכיות ביניהם מתוך הנאמנות לעם ולארץ והנכונות להלחם עבורם.

הנה תמו יום קרב וערבו / נתן אלתרמן

אָז אֶמְרָה לוֹ לַנֶּעַר: דָּם
אֶת רַגְלֵי אֲמָהוֹת יִכַס,
אֲבָל שָׁבַע יָקוּם הָעַם,
אִם עָלִי אֲדַמְתוּ יוֹבֵס.
אֶת הַמֶּלֶךְ פָּקַד הַדִּיּוֹ,
אִךְ יוֹרֵשׁ לוֹ יָקוּם עַד עֵת,
כִּי עָלִי אֲדַמְתוּ הַשְּׁעִין
אֶת חַרְבּוֹ שְׁעַלְיָהּ מֵת.
כֹּה דַבְּרָה וְקוֹלָהּ הִרְעִיד.
וַיְהִי כֵן. וַיִּשְׁמַע דָּוִד.

הִנֵּה תַמּוּ יוֹם קָרֵב וְעֶרְבּוֹ
הַמֶּלֶךְ זַעֲקוֹת מְנוּסָה,
עַת הַמֶּלֶךְ נָפַל עַל חַרְבּוֹ,
וְגִלְבּוֹעַ לְבַשׁ תְּבוּסָה.
וּבְאֶרֶץ עַד שְׁחַר קָם,
לֹא נִדְמּוּ פְרִסוֹת הָרֶץ,
וַיַּחֲרִי רַמְכוֹ בְּדָם
מִבְשָׁרִים כִּי הִקְרַב נְחָרָ.
הִנֵּה תַמּוּ יוֹם קָרֵב וְעֶרְבּוֹ,
וְהַמֶּלֶךְ נָפַל עַל חַרְבּוֹ.

בְּהַבְרִיק עַל הָרִים אוֹר יוֹם
בָּא הָרֶץ אֶל מִפְתָּן אָמוֹ
וּבְנִפְלוֹ לְרַגְלֵיהָ דָם
אֶת רַגְלֵיהָ כִּסָּה דָמוֹ.
אֶת רַגְלֵיהָ כִּסָּה שְׁנֵי
וַיְהִי הָעֶפֶר שְׂדֵה קָרֵב.
וּבְדַבְּרָה אֵלָיו: קוֹמָה, בְּנֵי -
מִנִּי דַמַּע חָשְׁכוּ עֵינָיו.
וַיִּסְפָּר לָהּ יוֹם קָרֵב וְעֶרְבּוֹ, -
אִיךָ הַמֶּלֶךְ נָפַל עַל חַרְבּוֹ.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555